

En Ekeröhistoria

1936 - 2016

Nedtecknad av Elisabeth och Bengt Sahlberg 2016

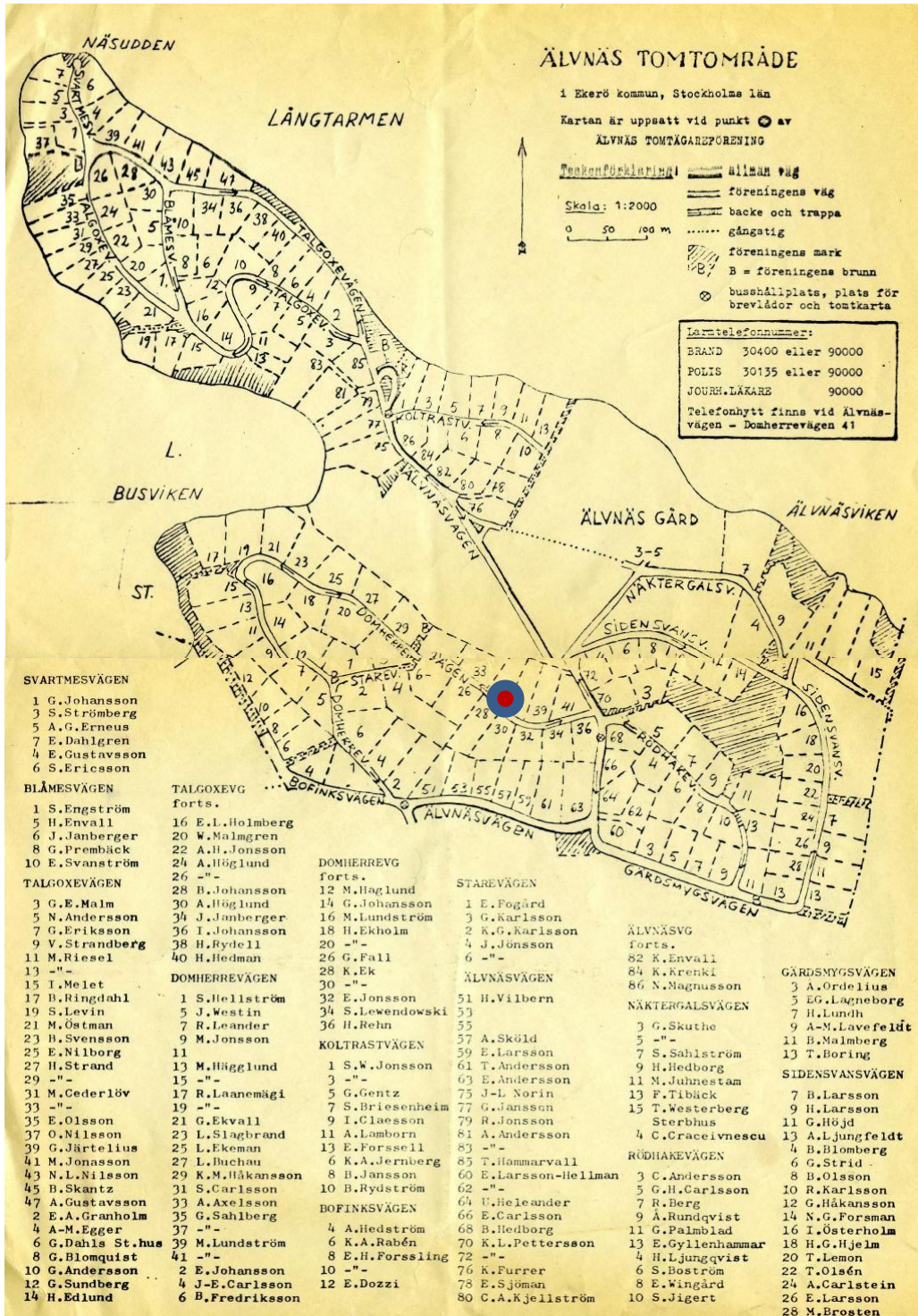
Från sommarnöje till permanentboende

- ▷ Mäläröarna (Ekerö kommun) har spelat en central roll i Sveriges historia från vikingatidens Birka - Hovgården över 1700-talets Drottningholm (båda världsarv) fram till vår tid.
- ▷ Ekerö kommun ligger i östra Mälaren och södra delen av landskapet Uppland. Kommunen (Mäläröarna) omfattar 140 öar, kobbar och skär. I området ingår socknarna Adelsö, Ekerö, Färentuna, Hillesjö, Lovö, Munsö, Skå och Sånge.
- ▷ Vid 1862 års kommunreform bildades landskommuner med motsvarande namn. Dessa landskommuner sammanslogs vid 1952 års kommunreform till två landskommuner, Ekerö och Färingsö. Genom sammanslagning av dessa båda kommuner vid 1971 års kommunreform bildades Ekerö kommun.
- ▷ Under 1900-talet omvandlades Ekerö successivt från jordbruks-samhälle till fritidslandskap med sommarstugebebyggelse. Det var under den perioden som Karl och Gull Ohlsson (Sahlberg) 1936 köpte sommarstuga i Älvsjö. (Föräldrar till Bengt Sahlberg, född Ohlsson)
- ▷ Under andra halvan av 1900-talet sker en utflyttning till Ekerö från främst Stockholm av permanentboende. Det var då 1965 som vi, Elisabeth och Bengt Sahlberg, flyttade från Stockholm till radhus i Tappström för att tillträda tjänster som lärare vid Tappströmsskolan. Här inleddes våra barns, Björn (1966) och Christina (1969), levnads-banor. Efter 42 år på Ekerö gick flyttlassen 2007 tillbaka till huvud-staden.

Sommarställe i Elfnäs/Älfnäs

Bostad 1: 1936-1977

Domherrevägen 35-37 (senare 32)

Från staden till ångbåtsbrygga vid Elfnäs gård

Professor Israel Holmgren -
ägare till Elfnäs gård

Bergsäter i skogsbrynet

Bergsäter på berget

Februarilov i stugan

På skidor till Hedborgs i Träkvista

Vägen till handelsboden Hedborgs filial

Tappströmsbron

Industri i Älvnäs

Utsiktsplats mot Ekerö kyrka

Busviken

Simskola

med promotion

och tävlingar

Donation: Hoppställning med rutschbana

Solförmörkelse 30 juni 1954

Konfirmation i Ekerö kyrka

Kyrkoherde Henry Röttorp

Simmerskan Inga-Britt Hedström
uppvaktas vid konfirmationen

Bergsäter

Utsikt mot Älvnäs gård och Långtarmen

Älvnäs – 2000-tal

← Bergsäter

Tidigare sommarstuge-
tomten mittemot →

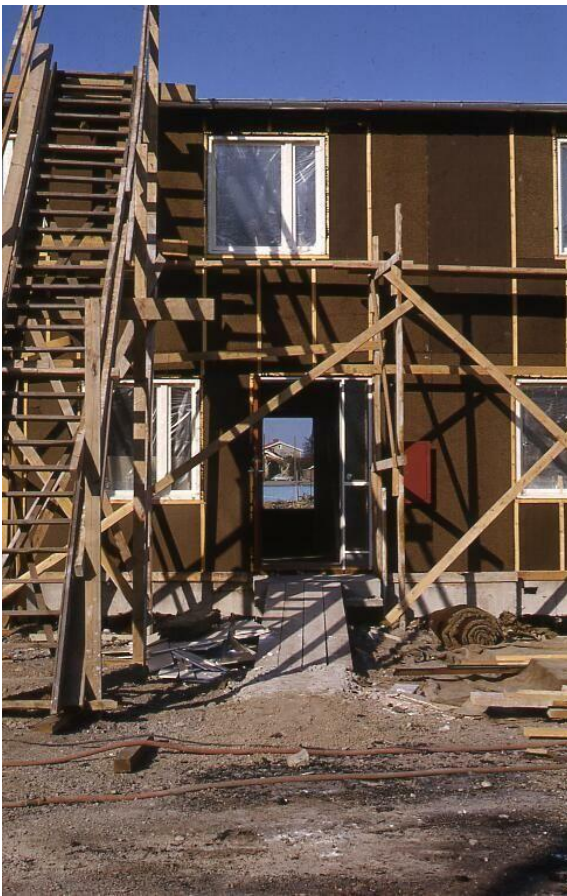

Lilla Busviken

Från Stockholm till Tappström

Bostad 2: 1965-1979

Permanentbostad på Tappströmsvägen 109

Folkhem bygger radhus

B- och C-längan

A-längans baksida

Soldattorpet Skäldsvägen 1

VINTERKARNEVAL var det under helgen i Tappström, och då fick fru Elisabeth Salberg åka pulka med dottern Kristina i knät och sonen Björn och Åsa Inggren. Men pulkåkning var inte den enda begivenheten. Man hade också miniskidlopp, pimpelfiske, pilkastning, filmvisning på husgavel och mycket annat.

A-längan

Tappströmsskolan

**Läsåret
1965-1966**

Rektor L. Bernevi

Tappströmsskolan

Klara, Elisabet Sahlberg

Svanne Lind

Johan Jansson

Maria Hedlund

Christina Norén

Tomas Hertzberg

Ann-Sofi Ahlberg

Anders Johansson

Mats Hallström

Ingrid Åkansson

Stefan Brunius

Helena Karlsson

Madeleine Bengtson

Lena Johansson

Katarina Sahlén

Inger Lof

Maria Wikman

Agneta Rasmussen

Ragnar Nordström

Peter Tomczak

Mats Lindberg

Ingemar Jönsson

Karl-Göran Ullström

Lennart Johansson

Katarina Hallström

Inger Rasmussen

Flytt till Ekebyhov

Bostad 3: 1979-1987

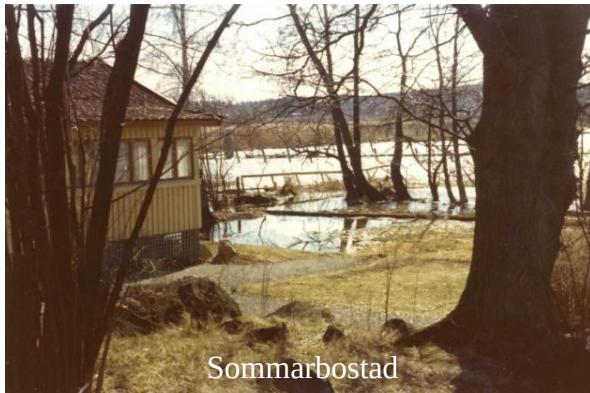
Permanentbostad på
Granbacksvägen 13

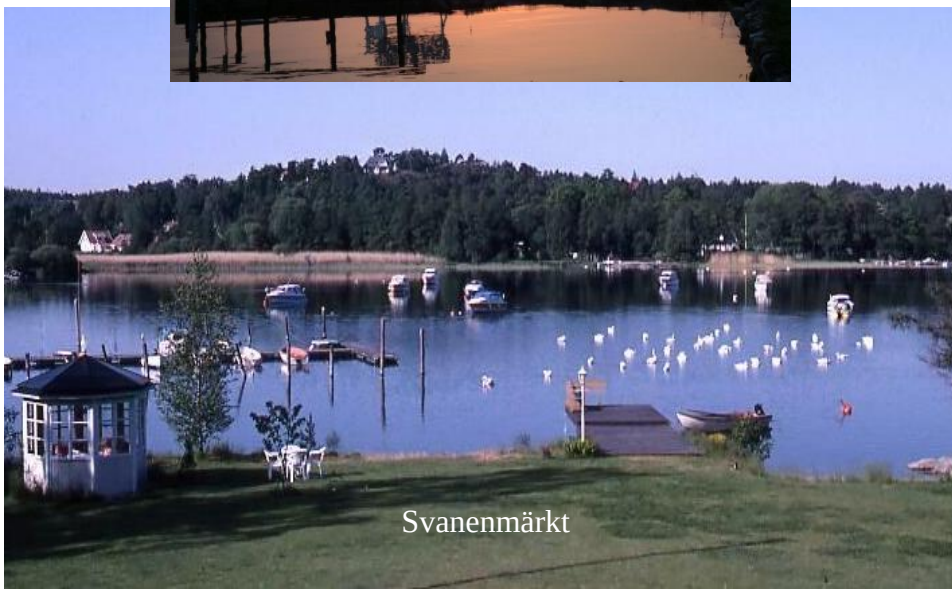
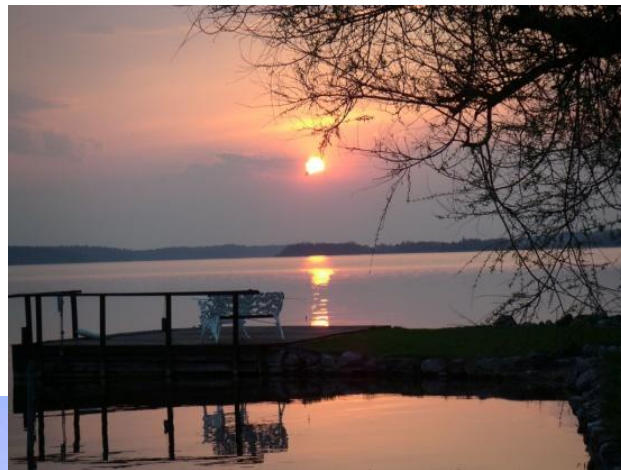

Flytt till Närlunda/Tranholmen

Bostad 4: 1977-1987/1987-2007

Sommarbostad/Permanentbostad på Tranholmsvägen 19

Svanenmärkt

Friluftsförbundet vid Älvnäsviken

Tranholmsvägen

Tranholmen och Älvnäsviken från Älvnäsberget

Viking Radio/Mälaröjazz

Foto: Mälaröarnas Nyheter 1999

Gunnar Johnson, Lennart Elworth, Stefan Dörögrip, Lennart Odlander, Lars Eriksson, Leif Wigh, Bengt Sahlberg, Tommy Ollmark, Anders Danielsson

Jan-Gunnar Stolpe, Bengt Sahlberg

Ekebyhovs slott

Gunnar Reichmann, Gunnar Johnson, Lars Eriksson, Bengt Sahlberg

Gunnar Reichmann, Gunnar Johnson, Bengt Sahlberg

Mälaröarnas Nyheter 2015-12-09

26

MÄLARÖARNAS NYHETER • 9 DECEMBER 2015

50 år sedan

Mälaröarnas nyheter startades av Svenska dagbladet 1949. Tack vare ett aldrig sinande flöde av artiklar i MN sedan 1949, kan vi här ge en återblick av livet på Mälaröarna för 50 år sedan!

Voul-au-vent till förrätt

En ny äldreomsorgsplanerings som behövs bostad, ett par rejäla byggen och en middag med dans och Västindienanknytning – Mälaröarnas nyheter i november 1965 speglar som vanligt en livaktig bygd i förändring.

Två nya större Ekeröbyggen planläggs under november 1965. Det ena är ett nytt kyrkbygge som planeras i Ekebyhovsområdet. Advokat Hans Ihre med syskon vill ge en tomt i området i giva till kyrkan och ett förslag om en kyrka på platsen diskuteras. I anslutning till kyrkan, som är tänkt att ha sittplatser för 150 till 175 personer, ska även församlingslokaler, samlingsal och pastorsexpedition finnas. När kyrkofullmäktige diskuterar frågan uppstår dock en mycket livlig diskussion, främst beroende på att ledamoten agronom Åke Nyhlin anmäler en avvikande uppfattning. "Han ifrågasatte om kommunen verkligen kommer att få den prognoserade folkmängd som motiverar bygget av den skisserade anläggningen."

Det andra bygget gäller en ny Konsumbutik. Kommunfullmäktige i Ekerö beslutar att Konsumföreningen i Stockholm

ska få köpa i 250 kvadratmeter mark i Träkvista för att bygga ett nytt "affärshus". Priset är 40 kronor per kvadratmeter, vilket resulterar i en köpeskilling på 50 000 kronor.

Ekerö kommunfullmäktige beslutar även att köpa in ett radhus i Tappström för 125 000 kronor till kommunens nyanställda biträdande äldreomsorgsförstandarinnor.

Det fattas dessutom ett beslut om att ett hörselskadat barn i kommunen som undervisas i hörselklass i Gamla stan ska beviljas skolskjuts. Varje taxiresa får kosta högst sju kronor och maximalt 230 resor får ske under varje läsår.

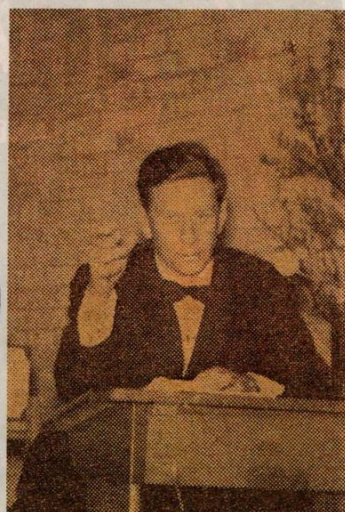
För den festsugne ges tillfälle att kombinera nöjen med att göra gott för kommunens unga.

"Han ifrågasatte om kommunen verkligen kommer få den prognoserade folkmängd som motiverar bygget av den skisserade anläggningen"

Under senhösten får föräldrar till elever i Tappströmsskolan möjlighet att ta del av en prisvärd middagsupplevelse. Middagen är ett sätt för föräldraföreningen, skolans rektor och skolstyrelsen att samla pengar till åttondeklassarnas skolresa till Opdal i Norge.

För 25 kronor erbjuds en trerättersmiddag "som inledes med en läcker vol-au-vent, fortsätter med varmrökt lax och avslutas med glass i chokladsås". Maten serveras av skolans lärarkår som också agerar rockvaktmästare och efter middagen blir det dans till kvartetten "Pollipops". Magister Bengt Sahlberg, tillika pianist, är kapellmästare och i orkestrern finns även Leif Blomquist, bas, Gunnar Andered, trummor och Nicke Wöhrman, gitarr. Orkestermedlemmarna är välmeriterade och tillsammans har de tidigare bland annat spelat på lyxkryssningar till Västindien. Bingospel och auktion av skänkta blommor och trädgårdsprodukter blir det även under kvällen.

Ett par veckor efter middagen berättas att 125 föräldrar nappat på erbjudandet.

Studierektor Hans Asplund var utopare vid den auktion som i hölls samband med att en föräldramiddag anordnades på Tappströmsskolan.

LO BÄCKLINDER
lo@malaroarnasnyheter.se

Från vaggan...

Christina Sahlberg döps av morfar, kyrkoherde Erik Abrahamsson

Gull Sahlberg firar 100 år på Kullen

Björn Sahlberg

Bengt Sahlberg

*Vi flyttar efter 20 år på fantastiska
Tranholmen*

Så här såg det ut från början

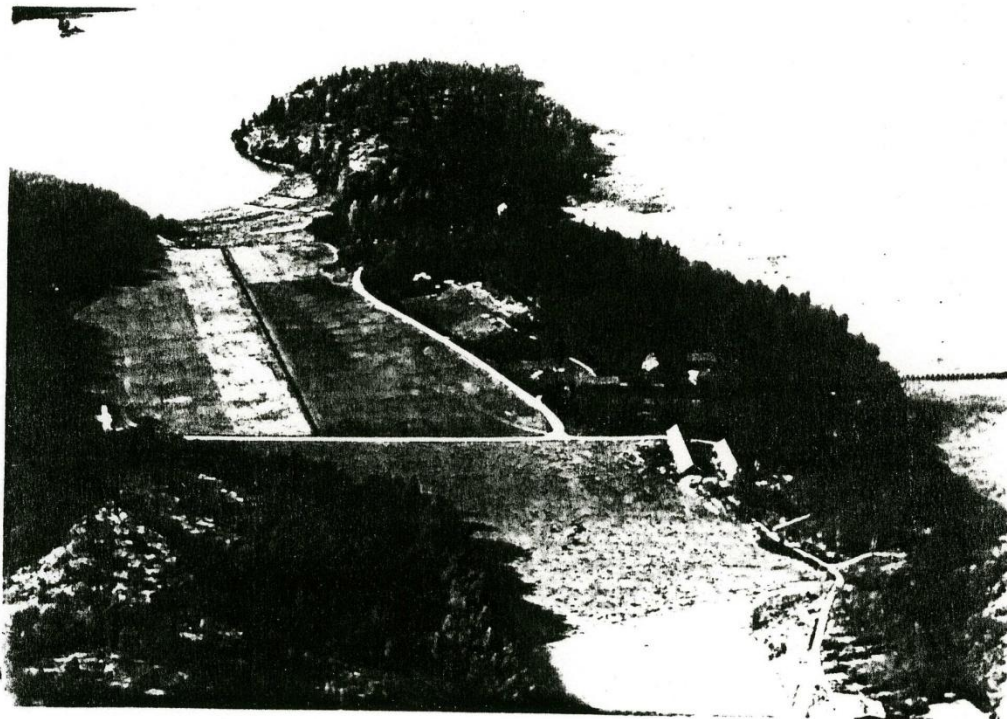

*På tisdag den 3 juli 2007 går flyttlasset.
Framkomligheten på vägen kan bli något begränsad.*

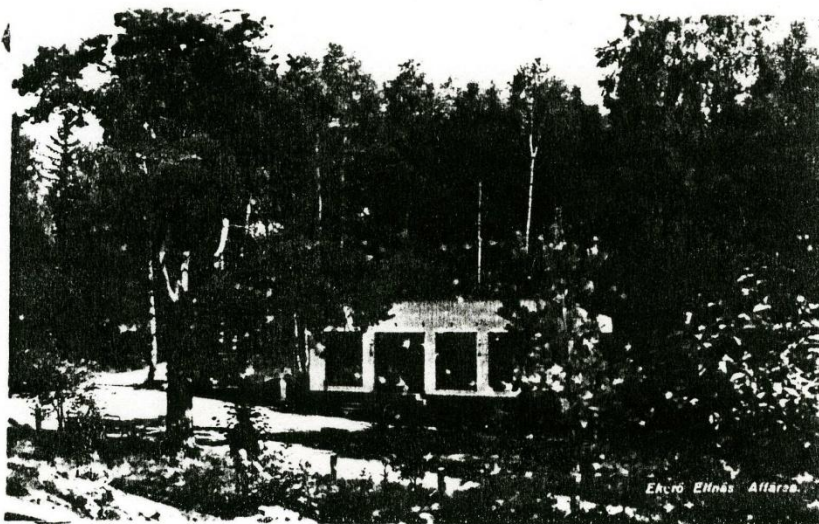
*Vår nya adress är
Kaplansbacken 5, 7 tr
112 24 Stockholm
Hemsida: www.ebsahlberg.se*

Ett stort tack till alla goda grannar!

Några glimtar ur ÄLVNÄS HISTORIA

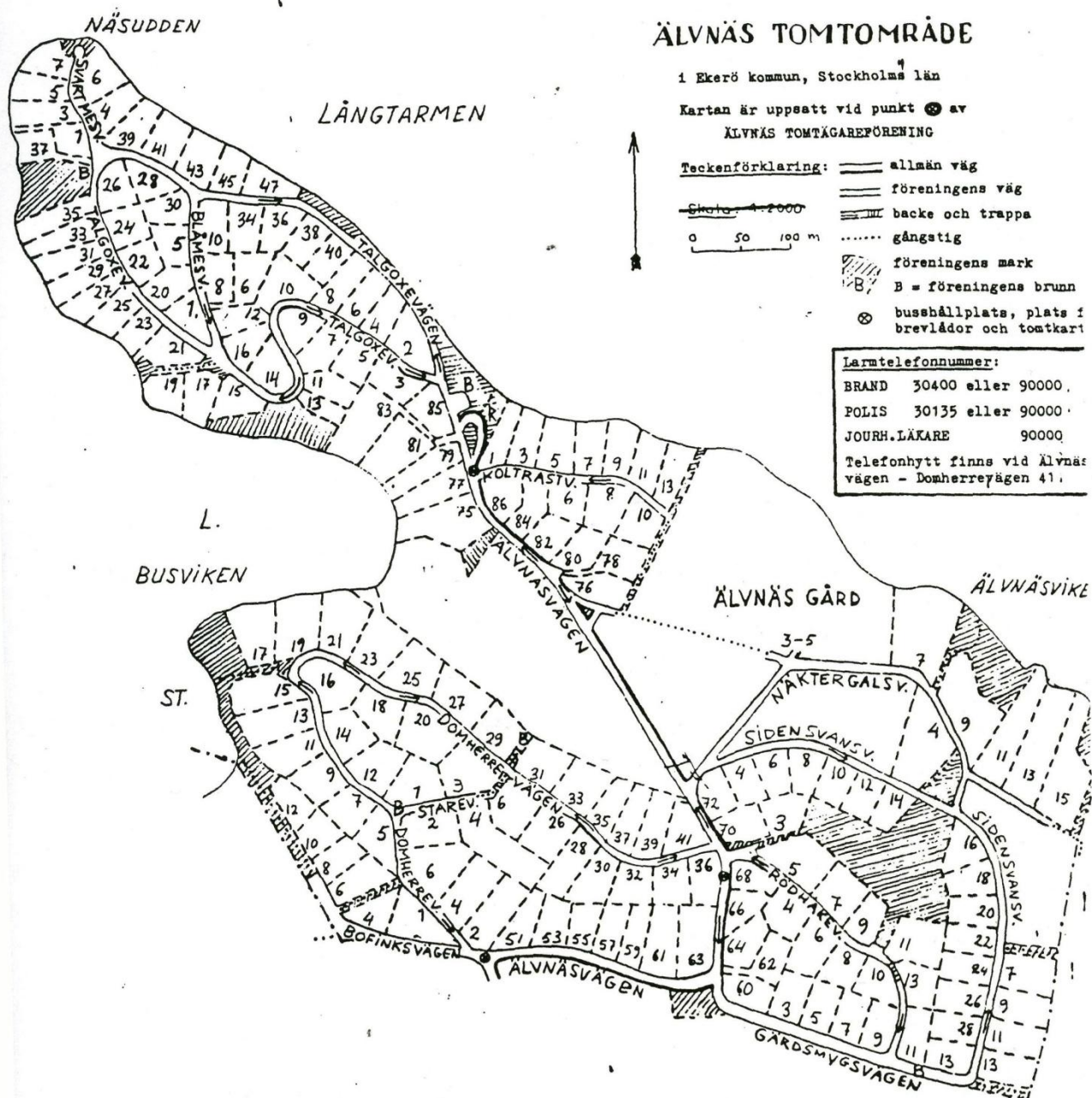

Älvnäs 1932

Hedborgs filial

Karta från 1960-talet då vägarna fick sina namn.

Förord

Veterligt finns inget sammanställt om Älvnäs' historia. I det följande ges, på författarens eget initiativ, några glimtar dels av gården i forna tider, dels av livet i tomtområdet under dess första decennier.

Älvnäs i forna tider

Öarna i Ekerö nuvarande kommun har haft en central betydelse i Svearikets historia. De tillhör landets fornnästtaste trakter med gravfält, runstenar och andra forn-lämningar som vittnar om en omfattande bebyggelse redan under yngre järnåldern. Under sten- och bronsåldern låg fortfarande stora delar av öarna under vatten och deras högsta delar stack upp som karga skär ur havet. Men från cirka år 400 e Kr fanns en betydande handels- och verkstadsplats på Helgö som efter några hundra år förlorade i betydelse och efterföljdes av Birka på Björkö, som var Sveriges första stad. De omfattande utgrävningar som bekostats på dessa platser visar vilken betydelse de tillmäts. Av oklar anledning övergavs Birka i slutet av 900-talet och efterföljdes av Sigtuna. En anledning anses vara att sjölederna, som vid denna tid var de viktigaste kommunikationsvägarna, förändrades genom fortsatt landhöjning. Leden mot söder via Södertälje kan ha blivit för svårframkomlig, liksom leden österifrån via Långtarmen som grundades upp mellan öarna Ekerö, Kersö och Munsö.

Bygden förlorade dock inte i betydelse genom att dessa orter försvann. På Adelsö fanns en kungsgård vars rester ännu är synliga, Alsnö hus. Där utfärdade Magnus Ladulås år 1280 Alsnö stadga som bekräftade Birger Jarls fridslagar. Ytterligare en kungsgård fanns i Husby på Munsö, och stormansgårdar som Ekebyhov, Stavsund, Kaggeholm, Rastaborg och Skytteholm tillkom. Flera mindre gårdar fanns redan på järnåldern, t ex Närlunda - namnet sägs hänföras till en offerlund till gudinnan Nerthus - Nyckelby och sannolikt även Asknäs vid Ekerö kyrka. Om den sistnämnda gården, som vi ska se får betydelse för Älvnäs, berättas i Erikskrönikan att år 1206 blev dess ägare ihjälslagen av ester. Hustrun bådade emellertid upp folk som tog upp jakten på förövarna och besegrade dem vid Estbröte utanför Gällsta ö.

Älvnäs gård kan med säkerhet dateras till 1100-talet. Den "ruin" som finns vid bussarnas ändhållplats är nämligen rester av en kastal, dvs ett försvars- eller bevakningstorn samtida med kyrkan och av samma typ som finns i Visby ringmur. Läget är strategiskt med utsikt åt två leder, Tappström som då var ett sund och Lullehov, mot de inre delarna av Mälaren. Den är alltså inte som traditionen säger rester av ett tegelbruk. På de närmaste tomterna, Koltrastvägen 1-5, fanns före bebyggelsen terrasseringsar, dvs husgrunder lika gamla som kastalen, och man har där i jorden funnit bl a egendomligt formade yxor. Platsen är emellertid inte närmare undersökt, endast ytligt i samband med byggandet av vändslingan på 1960-talet. Eftersom gravfält saknas kan någon äldre bebyggelse inte styrkas - under järnåldern begravdes de döda i närheten av boplatsen. Möjligen kan det ha funnits ett gravfält fast det varit ottydligt och försvunnit i samband med bebyggelsen. Kastalen sägs också ha skattats på sten vid vägbyggandet.

Hur som helst, Älvnäs 1:1 var en gammal gård som märkligt nog inte förändrat sina gränser eller styckats före tomtområdets tillkomst. På karta från 1737 är grannfastighet i

syd/sydväst Askanäs och i syd och ost Trääqvista. Till tomtområdet har dock sedermera förts en liten remsa av Asknäs. En komplett ägarlängd är inte möjlig att få fram. Enligt obekräftade uppgifter skall Älvnäs under medeltiden ha tillhört Klara kloster. På nämnda karta anges följande:

Elfve Näs 1/4 skatte, legat under forna tider under Sättegården Malmwyk, hvar i från det genom Kongl. Reduktions Commission är Kongl, Mayts och Cronan men sedermera av framledna Lantmätaren Siöberg inlöst till skatte, som anno 1703 Transporterat sin skatterättighet uppå sin svåger Hr Johan Päderson Holm hvars efterlättna änka detta hemman vid nu warande tjd possiderar och brukar, är i från Stockholm, såsom närmaste handelsstad, belägen siöledes 1 1/3 mil ...

Detta betyder att Älvnäs på 1630-talet åsatts skattekraften 1/4 mantal (1 mantal ansågs ge uppehälle åt en familj), att gården ägts av Malmvik men vid Karl XI:s reduktion indrogs till staten och att den sedermera övergick i privat ägo och åter blev ett skattehemman (de flesta gårdarna på Ekerö var vid denna tid frälse, dvs skattefria). År 1871 betalade "Älfnäs" 10 riksdaler riksmünt i kronotionde. År 1900 kunde mer än en familj tjäna sitt uppehälle på gården, sannolikt genom att större arealer uppodlats. Då var inte mindre än 17 personer mantalskrivna på gården, varav 9 var barn. Det var en statsdräng med familj, en trädgårdsarrendator med familj, en arbetare med familj och en äldre ensamstående arbetare.

Ägare till Älvnäs var åtminstone från mitten av 1800-talet en familj Jansson, som ägde Asknäs (2 mantal) där de också bodde. År 1888 blev en bror och syster Jansson lagfarna ägare till varsin hälft av Älfnäs och Asknäs. År 1917 övertar broderns fyra barn, Gösta, Otto, Erik och Margareta vilka tagit sig namnet Rittner, sin fars hälftenandel och 1920 den andra halvan. År 1926 avsåg syskonen att skifta Älfnäs men förrättningen inställdes. I stället löste Gösta Rittner in sina syskons andelar i gården dit han också flyttade. Med början 1927 skedde så avstyckningar av sommarstugetomter i etapper. Gårdens egen tomtmark och åkrar var särskilda styckningsenheter. Det som var kvar med beteckningen Älvnäs 1:1, grönområden och vägmark, överläts till tomtägareföreningen år 1944.

Hur såg då Älvnäs ut på 1700-talet? Ja, den gamla kartans ägo gränser och strandlinjer överensstämmer exakt med senare kartor så när som på vissa låglänta delar där strandlinjen förr gick högre. Byggnaderna är inte inritade, det finns bara markeringar av huvudbyggnaden och en brygga. Från huvudbyggnaden går en väg i samma sträckning som Näktergalsvägen och Älvnäsvägen fram till Lindkvists hörna där fortsättningen är Bofinksvägen och den ännu befintliga vägen mot kyrkan (Kyrkioväg). Omgivande vatten heter som nu Lång Tarmen och Busswyken, den mindre av dessa vikar har också namnet Lillängswyken. Om Näset och övrig skogsmark sågs att det är "mycket bärgig och oländig mark med måttligt tälle och gran". Området söder om Älvnäsvägen - Gårdsmygsvägen är bara delvis uppodlat och sågs vara "ländelig mark med vacker timberskog". Skogen var rejäl - en anteckning i jordebok säger att lösen erlagts år

1838 "för dispositon öfver ekeskog samt maste- och storverksträd å hemmanet". Den mäktiga eken vid gården torde ha varit stor redan då, den sägs vara från Gustav Vasas tid (1500-talet). Den odlade marken tycks enligt kartan vara uppdelad i mycket små tegar. Gärdsgårdar inhägnar de odlade områdena.

Om nu kartan inte säger något om byggnaderna kan konstateras att gårdens östra flygel är från 1700-talet, vilket sannolikt också gäller den ladugårds- och liderlänga som ligger söder om mangårdsbyggnaden. Nuvarande stall och loge torde vara från slutet av 1800-talet. När mangårdsbyggnaden byggdes är osäkert, sannolikt var det i senare delen av 1800-talet men virket är från ett äldre hus. Vilka som före 1926 bebodde huset är okänt, ägarna bodde i alla fall inte där.

Vad står då namnet Älvnäs för, som stavas så olika från tid till annan och som det spekulerats mycket i? Ja, det härleds inte från "älv" även om Långtarmen varit en isälv och inte heller från "älgar" eller "älvor" även om dessa senare ibland ses dansa ovanför "Lillångsviken". Enligt en ortsnamnforskare, som en gång på 60-talet höll föredrag på tomtägareföreningens årsmöte, hette gården ursprungligen Elvers näs efter en ägare. Forskaren kunde inte förklara namnet Busviken men det hade i vart fall inte med "bus" att göra. Gunnar Hallström, som skrivit mycket om Mälar-Öarnas historia, ansåg att namnet kommer från att här varit hamn för en typ av forntida skepp, bussa.

Älvnäs tomtområde förr

Som sagts började avstyckningen av tomter 1927 med dem som ligger i början av Domherrevägen och de övriga åren 1929 - 32. Det dröjde självfallet ett antal år innan alla tomterna var bebyggda. På 40-talet tillkom tomterna vid Bofinksvägen samt tomterna Näktergalsvägen 4, 11, 13 och 15. De senare utgjorde avstyckningar från det trädgårdsmästeri som från 1930 drevs av makarna Berlin. De bodde i huset Näktergalsvägen 9 som i till- och ombyggt skick finns kvar. Därefter dröjde det till slutet av 80-talet tills fem nya tomter med permanentbebyggelse tillkom på gårdens mark vid Sidensvansvägen. Hela södra delen av tomtområdet var då detaljplanlagt och va-ledningar var dragna. Äldre tomter började styckas och permanenthus byggas litet varstans. Så tillkom sedan de 22 nya villorna vid Älvnäs gård 1994, och under 1996 kommer nya hus att byggas även på Näset när nu va-frågan även där blivit löst. De tidigare ca 150 fastigheterna är nu över 200. Fram till 60-talet fanns bara en handfull permanentboende i området medan de nu torde utgöra drygt hälften. Området håller på att ändra karaktär och det kan därför vara av intresse att ge glimtar från dess första decennier.

När Gösta Rittner sålt av tomterna sålde han också gården 1933. Köpare var medicinprofessorn Israel Holmgren som bodde där till sin död i början av 60-talet. På äldre dagar gick han ofta omkring i något liknande en munkkappa och med stor stav. Han hade en tid en stor Grand Danois-hund som sprang lös och satte skräck i människor och hundar. Hans dödsbo förvaltade gården några år men när man fick avslag på ett förslag att bygga hyreshus på åkrarna

såldes gården 1968 till familjen Skuthe, och 1993 såldes åkrar och skog till Toja Bygg. Arrendatorer under jordbruksåren var i tur och ordning familjerna Tengelin, Johansson, Ohlin, Johansson och Karlsson.

Vad som hänt med Älvnäs återspeglar givetvis den allmänna samhällsutvecklingen. Gårdens arrendatorer höll under de första decennierna 8-10 kor, ett par hästar, ett par grisar och höns i varierande antal. Närboende kunde få köpa spenvarm och opastöriserad mjölk som man bl a kunde göra filbunke av. På 50-talet började hästarna ersättas av traktorer och höns och grisar försvann. I slutet av 60-talet försvann även korna och ladugården byggdes om till stall för ridhästar. Trädgårdsmästeriet lades ner i mitten av 40-talet. Det hade bl a omfattat gamla frukt- och bärodlingar på Näktergalsvägen 9 och på Midsommarängen vilka emellertid frös bort under de kalla krigsvintrarna. Det trädgårdsmästaren inte sålde till Älvnäsbor drog han på kärra till Träkvista varje morgon på den lilla väg som gick från Näktergalsvägens slut utmed Älvnäsgränderna och tomterna på Sidensvansvägen upp mot Brunna. Den kallades Sjötäppsvägen efter trädgården. En annan nu nedlagd väg, en stig, gick från Gärdsmygsvägens början rakt över fälten mot sandtaget.

För Älvnäsbornas matförsörjning i övrigt svarade Hedborgs filial, vars grund fortfarande finns kvar. I denna lilla sommarbutik trängdes Älvnäsborna, särskilt på lördagarna var köerna långa, ofta över en timmes väntetid. Det blev tillfälle till spontan samvaro! Bertil Hedborg, som var son till huvudaffärens ägare i Träkvista, fick springa benen av sig för att betjäna alla, endast ibland hade han någon hjälp. De som ville handla hos Konsum fick ta sig till Träkvista, där den butiken låg i en gul byggnad en bit bortom den nuvarande. På Konsums nuvarande p-plats låg en tid postkontoret och mittemot det, där man nu säljer jordgubbar, låg Hedborgs i en vit tvåvåningsbyggnad. Bredvid låg telefonstationen och en bilverkstad och åt Älvnäs-hållet till en kaffeservering som hette Brittgården. Ett bageri fanns i en villa. Det var den tidens centrumbildning! Långt tidigare omfattade Träkvista endast fyra gårdar och hette år 1634 Dreequistad. Nå, i början av 60-talet hade Bertil Hedborg övertagit huvudaffären, filialen var stängd något år och hyrdes sen ut ett par år innan den slutligen lades ner. Mycket av lagret fanns kvar i många år innan det såldes på auktion till Älvnäsborna! Därefter revs byggnaden.

Skälet till att affären inte längre bar sig var att Älvnäsborna liksom alla andra skaffat sig bilar och åkte och handlade i större butiker. När området tillkom var det ytterst få som hade bil. Man slogs eller snarare köade om platserna i de ljusblå Mälaröbussarna som inte gick särskilt många turer. Ibland sattes extrabussar in. Man kände chaufförerna, en av dem, Hellman, blev sedermera kontrollör och bosatte sig på Älvnäsvägen 62. Bussarna utgick från Drottningholmsvägen vid Kronobergsparken och tog sig över smala låga broar och till en början krokiga vägar över Lovö till Tappströms kulliga bro där brovakten bodde i ett litet hus. Så värst många fler hus fanns inte där, bussgaragen låg då i Nockebybacke i ett gult hus som ännu finns kvar. Vår första hållplats, Lindkvists hörna, är

döpt efter förste ägaren av tomten närmast. Älvnäsvägen, som då var en smal grusväg, hade sina äventyrligheter - backarna vid affären. När bussarna under kriget gick med gengas orkade de ofta inte upp i backen från Näset utan fick backa och ta ny fart. Ibland fick en del åkande gå av. Värre hade det varit om raksträckan inte funnits - fram till senare delen av 30-talet gick bussvägen Näktergalsvägen till gården och sen genom det nu nybebyggda området. Samtidigt med raksträckan las en väg utmed gödselstacken så lagårdsbacken befriades från trafik.

I början av seklet var det ångbåtstrafik som gällde till Mälaröarna. Därför byggdes en hög, kraftig brygga längst ut på Näsudden och en mindre brygga bredvid för mindre båtar. Vid gårdens då långa brygga var det för grunt. Under 30-talet och även under kriget angjordes Älvnäs sommartid av reguljär trafik. Nya Svartsjölandet hette en av båtarna. Bryggan fanns kvar ännu i början av 50-talet men förföll och togs bort. Det gick även annan trafik på Långtarmen: pråmsläpen med sand från alla grustäkter längre upp, ibland ända upp till 10 pråmar kunde man ha på släp genom Tappström.

Från början hade få tomtägare båtar. Under kriget ökade antalet roddbåtar - man kunde om kvällarna se 8-10 små träbåtar som man rodde drag med för att dryga ut de knappa matransonerna. Trots att tomtägareföreningen planterade ut gäddyngel var utbytet dåligt ända fram till mitten av 60-talet då Tråkvistas avloppsvatten inte längre släpptes ut i Älvnäsviken. Ett annat kristidstecken var att jordlotter uppläts på bl a Midsommarängen för tomtägare som ej hade odlingsbar mark.

När området var ungt var det få som installerat egen telefon. En del gick till trädgårdsmästarfrun och ringde och hon blev på så sätt bekant med många och fick del av alla nyheter och händelser. För närboende tog hon också emot samtal och gick då ut på backen och ropade på den uppringde eller gick och lämnade meddelande. Kring 1950 lät tomtägarföreningen bygga en telefonkiosk vid Domherrevägens slut snett mot affären. Där var det ofta kö. När så allt fler skaffade telefon och kiosken vandaliserades togs den bort. Ankommande post lades i samlingslådor vid busshållplatserna.

Tomtgarna bodde i allmänhet hela sommaren på sina "land" eftersom fruarna inte förvärvsarbetade och barnen hade lov. Man åkte dit på veckohelgerna under vår och höst men mera undantagsvis på vintrarna - man kunde inte ha på någon basvärme. Några iordningsställda lekplatser för barn fanns inte heller då, det enda som gjordes var en enkel rutschbana i Busviken i slutet av 40-talet. Den fick stå några år, då också kommunen höll simskola där, innan Otto Rittner som representant för Asknäs markägare krävde att den skulle bort. Han spikade också skogen full med anslag om att man strängt taget inte fick göra något alls på hans område, inte ens köra motorbåt på hans vatten. Allemansrätten fanns inte för honom. Man slet på hans mark, ansåg han, samtidigt som han lät gräva bort stora delar av åsen. I och för sig blev Busviken ganska sliten, den var ett populärt utflyktsmål för stockholmare.

Den som byggde rutschbanan var Gösta Palmblad, infödd Ekeröbo, byggmästare och under många år ordförande eller ledamot i tomtägareföreningens styrelse. Han initierade och arbetade också med anläggningen av en av flera sommarvattenledningar på Älvnäs, den som betjänar Älvnäsberget. Vidare byggde han i mitten av 40-talet den dansbana som användes på midsommarfester och ibland till höstfester vid bussarnas vändplan. Dessförinnan hade midsommar, på initiativ av Tosse Lundström, firats några år vid den då obebbyggda Domherrevägen 17. På 60-talet flyttades festen till Midsommarängen, och ibland monterades dansbanan upp med många frivilliga krafter, värre var det när den skulle monteras ned igen och staplas under skydd. Under senare år har banan fått vila. För danssugna ungdomar fanns fram till 60-talet en dansbana i Träkvista som även var populär bland stockholmarna. Där gick det ibland vilt till, det förekom slagsmål bl a mellan stads- och landsbor.

Även om detta inte är avsett som någon historik över tomtägareföreningen må något sägas om dess verksamhet. Den bildades 1933 och, förutom en sådan förenings vanliga ändamål, fick den till uppgift att sköta vägarna (utom Älvnäsvägen som då var allmän väg), allmänningarna samt fem brunnar på allmän mark. Dessa brunnar var viktiga för tomtägarna för Mälaren var inte särskilt ren på den tiden och endast ett fåtal lät borra egna brunnar. Det senare var ett vågspel eftersom det på sina håll i området kan komma saltvatten i borrhålet. Vägarna behövde inte så mycket underhåll eftersom trafiken var gles. Vintertid plogades de flesta vägarna inte, de få "åretruntarna" fick ordna det själva. Årsmötena var i allmänhet stillsamma och bjöd på något föredrag eller liknande. En gång på 70-talet blev debatten ganska het och en äldre tomtägare avled efter sitt inlägg om att alla borde hjälpa till med vägunderhållet, något som efterhand blivit en huvudfråga.

Avslutningsvis kan sägas att förhållandena på Älvnäs förr var mera idylliska, på gott och ont. Förhoppningsvis må den idyll som fortfarande finns kvar bli bestående!

Bromma i februari 1996

Sven Sahlström

Sven Sahlström
sommarboende Näktergalsvägen 7 sedan 1931 och därmed, med ett par undantag, den som nu bott längst tid på Älvnäs.

Källor:

Docent Björn Ambrosiani, ledare av Birkautgrävningarna;
muntliga uppgifter bl a vid årsmöte.
Gösta Rittner; muntliga uppgifter
Författarens minnesfunktioner
Ekerö Kommun/Stiftelsen Stockholms länsmuseum; Mälaröarna,
kulturhistoriska miljöer, Stockholm 1988
Gunnar Hallström; Samhällshistoria från Mälaröarna, Stockholm 1972
Kammarkollegiet; jordebok 1871
Lantmäteriverket; Geometrisk Delineation öfver
Skattehemmanet Elfvenäs, beläget uti Svatsiö Lähn,
Färentuna härad och Ekerö Sockn...3 Juni 1737...
Riksarkivet; jordebok 1634, mantalslängd 1900
Sollentuna tingsrätt: fastighetsbok Färentuna del I